

"מפרי הארץ" "עביעי על פסח"

עצרת לה'

אוצר מדרשים: כתיב ופרעה הקריב (שמות י"ד) מהו הקריב שהקריבם לתשובה. דבר אל בני ישראל ויסעו (שם שמות ט"ו) א"ר ברכיהו יום שביעי של פסח היה והיו מתיראים לירד לים כי יום טוב היה, ומנין, שכך אתה מוצא שאמרו לפרעה דרך שלשת ימים נלך במדבר (שם שמות ה'), מה עשה פרעה שלח עמהם שומרים, לאחר שלשה ימים מה עשו ישראל הרגו מהם הרבה, ומה שנשתייר חזרו והגידו לפרעה שברחו ישראל שנאמר ויגד למלך מצרים כי ברח העם (שם שמות י"ד) מה שהלכו ישראל בג' ימים חזרו השומרים ביום ומחצה ופרעה הלך ג"כ יום ומחצה הוא ששה, כיון שקדש יום שביעי השונא רודף והים סגור ולא היו יכולים לברוח שלא יחללו השבת, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה בני בסכנה ומתיראים לחלל שבת, אמור להם שירדו. ואתה הרם את מטך על הים ונטה ידך.

ספורנו: פרשת [אמור] ובהיות שביום שביעי של פסח נעצרו ישראל עם משה יחדו לשורר לאל יתברך כאמרו אז ישיר משה ובני ישראל (שמות טו, א) קדש אותו היום להיות עצרת לה' אף על פי שלא היתה התשועה בתחלת היום וזה באר במשנה תורה באמרו וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה.

דעת זקנים: [בשלח] ויבאו בני ישראל. ליל שביעי של פסח היה. וקשיא דבסוף פרשת שלח לך פרשו שמונה חוטין שבציצית כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים מכלל דבשמיני אמרו שירה. וי"ל דלקמן מונה משכיניו עצמן לצאת מערב פסח ששחטו את הפסח היו יודעים שיצאו למחר והיו מכינים להם צדה לדרך ומ"מ לא הכינו כל הצורך שנא' וגם צדה לא עשו להם.

מלבי"ם: [ראה] ועשית פסח לה' אלהיך, אצל הקרבן נזכר תמיד שם הויה כמ"ש ויקרא (סי' טו) הטעם, וא"כ עקר הוא מ"ש לה' שהוא שם המיוחד, ומ"ש כי בחדש האביב הוציאך הוא פי' למ"ש אלהיך ששם אלהים הבא בכנוי מורה על ההשגחה המיוחדת והדבוק והאהבה שי"ל עמהם שהוציאם בחדש האביב שהוא טוב להולכי דרכים, ומ"ש הוציאך לילה ר"ל שאז ניתן להם רשות מפרעה ללכת והם לא הלכו עד היום וכן אמר בברכות (דף ט) מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב והפסח היה זכר על התחלת הגאולה, ועז"א הוציאך לילה והמצה היה זכר על המשך ימי הגאולה שלא נשלמה עד שביעי של פסח שטבעו המצרים בים לכן מצה שבעה.

של"ה: פסח נגד שלימות הנפש, כי הוא רומז על ביטול עבודה זרה, 'כי גדול ידו' מכל האלהים' (שם יח, יא). כי אם הוא גדול משרו של מצרים שהוא שר הגדול, קל וחומר מאחריני. ואף שהיה קרוב אל הקודש, זה היה הענין שלא נתבטל מיד בהכות ה' הבכור למטה, רק הוכה אבל לא הומת, כי הוא כענין עבודה זרה של ישראל אינה בטילה. גם לעמו קצת קדושה שהיו המצרים נימולים, על כן לא נתבטל לגמרי עד קריעת ים סוף. וזה ענין הויכוח ישראל עם משה רבינו ע"ה בפרשת בשלח (שם יד, יא - יד). ובעת קריעת ים סוף נתבטל לגמרי, ואז אמר יתרו 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים' (שם יח, יא). ואז נתקיים (שם ב, כג) 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים' לגמרי. ואף על גב שכתוב זה נאמר בעת היותם במצרים, מכל מקום שם לא נאמר רק כי זכר ברית אברהם ויצחק ויעקב (שם שם, כד), אבל 'ותעל שועתם' (שם שם, כג), דהיינו שמלך מצרים שהיה מסר מבדיל מת לגמרי, לא היה רק בימים רבים, דהיינו בעת קריעת ים סוף, ואז נתקיים 'כי גדול ה' מכל האלהים' שלימות הנפש.

אמרי אמת: עם זו יצרתי לי תהלתי יספור, איתא במד' שיר השירים (שה"ר א יא) וכו' נאמר שירים ונשבח למי שעשאנו שירים בעולם, זה הוא עיקר העמל של איש ישראל שיהא נעשה כולו שיר, אאז"ל אמר שאיתא (תפלת נשמת) ושפתותינו שבח ולא אמרו מלאות שבח כי הכוונה שהשפתים עצמם יהיו שבח, שכל האדם יהיה שבח, איתא (עי' שמו"ר יט ח) ששביעי של פסח הוא כמו שבת, זה הוא מעין עולם הבא (עי' ברכות נז ב) ומתקיים ימלא פי תהלתך, איתא (ברכת יוצר לשבת) ויום השביעי משבח ואומר וכתבו ספרי הקדמונים דיום השבת גופא לא נאמר אלא ויום השביעי היינו שביעי של פסח.

"מפרי הארץ"

אורז זזיים

ה' האם מותר לתקן מקרר בחול המועד מעשה אומן?

תשובה: אם נצרך לצורך אוכל נפש כגון לשמור את האוכל מותר. (עיין סימן תק"מ)

ו' האם מותר לספר את השפם בחול המועד?

תשובה: מותר אפילו לא מעכב את האכילה. (עיין סימן תקל"א)

ז' האם קורעים על מת בחול המועד?

תשובה: מחלוקת והמנהג לקרוע רק על אביו ואמו. (עיין סימן תקנ"ז)

ח' האם מותר להעתיק דברי תורה שכבר כתובים לכתב יותר נאה או למחשב?

תשובה: אסור. (עיין סימן תקמ"ה)

א' אם אמר משיב הרוח ונזכר באמצע הברכה להיכן חוזר?

תשובה: לאתה גיבור. (עיין סימן קי"ד)

ב' אם חזר למוריד הטל האם מהני?

תשובה: בדיעבד יצא. (עיין סימן קי"ד)

ג' שבת חול המועד שעשה קידוש של יו"ט שחל בשבת האם מועיל?

תשובה: בדיעבד יצא. (עיין סימנים תפ"ז וק"ח)

ד' טעה והתפלל במקום מוסף שחרית של שלוש רגלים האם יצא?

תשובה: חוזר ומתפלל מוסף. (עיין סימן רס"ח)

פרשת שבוע

קדושת המאכלים

בני יששכר: [מאמרי חודש ניסן מאמר ד] ותבין הדבר על פי מה שפירשנו מאמר חז"ל כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים [ויקרא יא מה] ודרש ר' ישמעאל (מה שנאמר המעלה ולא המוציא) אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא על שאין מטמאים בשרצים דיי [עי' ב"מ סא ב], ואינו מובן לכאורה, ופירשנו בזה דהנה בכל דבר שבעולם יש ניצוה"ק, והנה באכילת האדם דברים המותרים על פי התורה, והמאכל והמשתה ההוא שבה והיה לבשר מבשרו שנתהווה ממנו דם ובשר האדם, והאדם הולך בכח האכילה היא לתורה ולמצוה הנה נתעלה הניצוה"ק שהיא בתוך חומר המאכל ההוא ונכלל בקדש והוא סוד הבירור [ליקו"ת טעה"מ פ' עקב],

והנה המאכלים הנאסרים לנו על פי התורה דהיינו הבהמות והחיות והעופות הטמאים כי הנה גם בהם בהכרח יש איזה ניצוץ דכתיב ואתה מחיה את כולם [נחמיה ט ו], וא"כ למה אסר אותם הש"י לנו הלא בהכרח הוא שיתבררו, אבל להיות יודע הש"י שאין הבירור הזה בחק המין האנושי להיות הניצוה"ק באלו הבעלי חיים משוקעים מאד בסט"א כי חיות נפשות אלו הבעלי חיים הם משלש קליפות הטמאות כנודע [ע"ח שמ"ט פ"ב], וכאשר יאכל האדם מהם הנה אדרבא תשתקע נפשם בהם ויטמטם דעתו ושכלו ויתדבק בתאוות, על כן אסר אותם הש"י, ולא צוה לברר רק מן הדברים המותרים, ואם תקשה האיר יתברר הטוב מן אלו החומריים, הנה כאשר נשלים חלקנו ונברר את המוטל עלינו, הנה לעת קץ יוציא הקדוש ברוך הוא בלעם מפיהם וכל הקליפות יתבטלו.

שו"ת שיח יצחק: [סימן קסט ד"ה הנה כבר] וכתב רב נטרונאי ז"ל בהלכות מוצאי שבת אם אומר הבדלת ישראל ממצרים שיאמר הבדילני הבדילני דודי מטומאת פתרוס וכו', דלאו הבדלת שבת מחול הוא הרשות בידו, ויש לאמרו. ולענ"ד יש ליישב, הנה בסוף פרשת שמיני כתיב, כי אני ד' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו' להבדיל בין הטמא ובין הטהור [ויקרא י"א, מ"ה מ"ז], ובאור החיים לבעל פרי תואר ז"ל, וזלה"ק, אין הקדוש ברוך הוא כביכול יכול ליחד שמו אלא על המושלל ממין הרע ההוא, ולזה לא יחד שמו עליהם עד שהוציאם מארץ מצרים. ועפי"ז אומר, כיון שאומר בברכת הבדלה, המבדיל בין קודש לחול בין ישראל לעמים, וזה נעשה רק ע"י ההעלאה מארץ מצרים, ממילא הזכיר בזה יציאת מצרים.

"מפרי הארץ"

סימן תפ"ט

בעניין: ספירת העומר

ו: מ"ה שאלו חברו כמה היום לעומר וענה עשרה או ענה עשרה ימים או היום עשרה ימים או היום ארבעה ימים ומ"ה כשהיה בין השמשות ומ"ה כשהיה פלג המנחה?

תשובה: אם לא אמר היום ודאי לא יצא ואם אמר היום עשרה ימים ג"כ יש להקל בזה והוי כמכוון שלא לצאת וכן נראה גם בבין השמשות כשרגיל לספור דווקא בצאת הכוכבים.

ז: האם מותר להתחיל באכילה חצי שעה קודם בין השמשות או חצי שעה קודם צאת הכוכבים ומ"ה התחיל בהיתר או באיסור?

תשובה: חצי שעה קודם צאת הכוכבים אסור אם התחיל באיסור פוסק.

ח: האם לכתחילה יכול לפתוח בברכה כשאנו יודע כמה היום כשיספיק לשמוע מאחר וכשאינן צריך להספיק?

תשובה: לכתחילה בכל גונא צריך לדעת בשעת הספירה באיזה יום הוא בספירה.

ט: בירך על דעת יום ה והתברר שיום ו וחזר ותיקן האם מועיל?

תשובה: תוך כדי דיבור מועיל ואחרי כדי דיבור לא.

י: מה פירוש תמימות תהיינה ומה הנפק"מ?

תשובה: י"א שכל ספירת הימים מצווה אחת ואם שחך אחד מהימים לא יצא וי"א שכל יום מצוה בפנ"ע ולהלכה יספור בלא ברכה.

א: האם יכול לצאת ספירת העומר בשומע כעונה מצד המנהג ומצד הדין ומ"ה באינו בקי למעשה ובדיעבד?

תשובה: מחלוקת לכן לכתחילה צריך כל אחד לספור לעצמו ובדיעבד אם שמע מחברו וכיון לצאת יחזור ויספור בלי ברכה ובאינו בקי אפשר שיוצא וצ"ע וכל זה בספירה אבל בברכה לכולי עלמא אפשר לצאת והמנהג שכל אחד מברך וסופר לעצמו.

ב: מנ"ל שצריך למנות ימים וגם שבועות ומ"ה אם ספר ימים לחוד או שבועות לחוד?

תשובה: שנאמר תספרו חמישים יום ונאמר שבעה שבועות תספור לך ואם ספרה לחוד ימים מחלוקת ואם מנה שבועות בלא ימים לא יצא אבל דווקא בהשלמת השבועות אבל לאחר השלמת השבוע יצא.

ג: ספר היום כך וכך ולא אמר לעומר מה דינו ומ"ה אמר היום ג' לעומר?

תשובה: אם לא אמר לעומר יצא ג' לעומר מחלוקת ויחזור לספור בלי ברכה.

ד: יחיד או ציבור שהתפללו וספרו בטעות קודם פלג המנחה או אחר פלג מה דינם לענין תפילה וספירה?

תשובה: לענין תפילה יצאו ולענין ספירה לא יצאו ויחיד גם לענין תפילה לא יצא.

ה: לספור בין השמשות לכתחילה או דיעבד או מצווה מין המובחר ומה יעשה כשספר בין השמשות?

תשובה: לכתחילה אין לספור עד צאת הכוכבים בדיעבד יצא וי"א שנכון שיחזור ויספור בלי ברכה.

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב אהרון קריספין שליט"א

שכח להסב בכל ד' כוסות

אדם שנזכר בסוף ליל הסדר וששתה את כל הארבעה כוסות בלי הסבה הדין שצריך לחזור ולשתות בהסבה השאלה האם צריך לחזור ולומר הקידוש על הכוס וכן הגדה וברכה"ז והלל על הכוס או שסגי בלשתות ארבע כוסות בהסבה בלי הברכות וניראה שיש לתלות שאלה זו במחלוקת הגרי"ז והאבי עזרי' כ' הגרי"ז דיש לחקור בגדר מצוות שתיית ד' כוס האם המצווה בעצם השתיה או שעיקר המצווה הוא הד' ברכות שיש בלילה זה קידוש הגדה ברכה"ז והלל ותיקנו שיהיו מברכם על הכוס וכמו כל קידוש בליל שבת שאין המצווה בעצם שתיית הכוס אלא זה מדין שהמברך צריך לטעום שלא יהיה זילזול בברכה שמברך ולא שותה והוכיח התוס' תחילת ערבי פסחים שמשמע שס"ל שזה הדין של כוס של ברכה ולא מצווה בעצם השתיה שהרי כתבו שבעל הבית לבד סגי שיהיה ד' כוסות ומוציא בני ביתו ידי חובה וכמו כל קידוש של שבת וגם נפק"מ בשיעור השתיה וסגי בזה במלא לוגמיו משא"כ מצווה בעצם השתיה צריך שיעור רביעית או רוב רביעית וכן נפק"מ אם מהני חמר מדינה דלכוס של ברכה מהני אבל לשתיית ד' כוסות משום חירות לא מהני וכל הגרי"ז שברמב"ם ניראה שס"ל שיש את ב' הדינים שכ' הרמב"ם שאם שתה ד' כוסות יין לא מזוג יצא יד"ח ד' כוסות ולא יצא ידי חירות ואם שתיים בבת אחת יצא ידי חירות ולא יצא ידי ד' כוסות וצ"ב ביאור מה היא חלוקת הד' כוסות וחירות.

וביאר שד' כוסות הכוונה כוסות של ברכה וחירות זו מצוה מצד עצם השתיה שירגיש בן חורין ולכן אם שתאן בבאת אחת לא יצא ידי כוס של ברכה אבל יצא ידי חירות לכן אם שתאן חי לא מזוג יצא ידי כוס של ברכה ולא ידי חירות כיון שבשביל להרגיש חירות צריך שתיה עריבה משא"כ בכוס של ברכה ויש עוד יסוד של הגרי"ז שחוקק את מצוות הסיבה היא מצווה בפנ"ע או שהיא פרט מפרטי המצוות ושתיית הכוס ונפק"מ אם שתה בלי הסבה האם צריך לחזור ולשתות בהסבה ותלה את זה במח' הרא"ש והרמב"ם והשו"ע פוסק שצריך לחזור ולשתות ולפי הגרי"ז זה בגלל שחסר בעצם מצוות השתיה וכשלא מסב בשתיית ד' כוסות זה כמו שחסר לו בשיעור רביעית וכאו' הסברה נותנת שכל יסוד זה נאמר רק בחלק של הדין חירות של הד' כוסות שיש מצווה בעצם השתיה ואם נאמר שהסבה היא חלק מהמצווה אבל השתיה היא מדין כוס של ברכה בזה מסתבר שההסבה היא לא חלק מהמצווה כיון שאין מצווה בעצם השתיה אלא רק טעימה שלא לפגום בברכה וא"כ לפי כל ההקדמות הנ"ל יוצא שאם שכח לשתות ד' כוסות בליל הסדר בהסבה אז לא יצטרך לחזור על ד' ברכות אלא ישתה ד' כוסות זה אחר זה בהסבה כדי לצאת יד"ח של חירות.

והאבי עזרי' חולק הגרי"ז ס"ל שא"ל לחלק את דין השתיה של חירות ודין כוסות של ברכות והגדר הוא שתיקנו ד' כוסות של ברכה רק שלא סגי בטעימת מלא לוגמיו אלא צריך לשתות כוס של רביעית אבל עיקר המצווה זו הוא כוס של ברכה ולפ"ז אם נאמר שההסבה זה הוא דין בשתיה ואם לא הסב נחשב כלא שתה ואם כן צריך לחזור ולשתות בברכות ובהסבה.

וכן דעת התוס' שס"ל שכל התקנה היא רק כוס של ברכה יהיה דינה לחזור ולברך ולהלכה למעשה ניראה לומר שזה תלוי במחלוקת בית יוסף ופרי חדש המובא בביה"ל סימן תע"ב סעיף ח' ד"ה שלא כסדר וכו' דלדעת הב"י אם שתה ד' כוסות בזא"ז שלא על סדר ההגדה אז אם שתאן רצופין בלי הפסק לא יצא דניראה כשתיה אחת אבל אם עשה הפסק בניהם יצא רק שהפסיד תקנת חכמים לעשות על הסדר ומה שכ' השו"ע שתאן זאח"ז שלא כסדר לא יצא אפשר לפרש בב' אופנים א' שכיון ששתה רצופין לכן לא יצא ב' אף ששתאן עם הפסקות ויצא יד"ח של ד' כוסות ומש"כ לא יצא הכוונה שלא יצא דין ד' כוסות על הסדר ויתכן שא"ל לחזור ולעשות שוב על הסדר כיון שיצא כבר יד"ח על ד' כוסות וכן משמעות הביה"ל שלא חוזר ולפי דעת הב"י על מקרה הפוך שאם לא היה לו יין ועשה את כל הסדר ההגדה וברכהמ"ז והלל ואח"כ מזדמן לו יין אז לא צריך לחזור ולשתות על הסדר ובדיעבד סגי בשתיית ד' כוסות וזה מטעים אם שיטת הגרי"ז אבל הפר"ח חולק וס"ל שאם שתאן שלא כסדר אם עשה הפסקות לא יצא ותצריך לשתות על הסדר לכאורה זה מתאים אם שיטת האבי עזרי'.